

ISSN 1811-492X
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Випуск № 119

В.М. Сущенко

ПРАВНИЧА ПСИХОЛОГІЯ

**Навчально-методичний посібник
для студентів заочної форми навчання
факультету післядипломної освіти**

Для самостійного вивчення

МЕТОДИЧНА СЕРІЯ

Миколаїв
2009

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили

Юридичний факультет

В.М. СУЩЕНКО

ПРАВНИЧА ПСИХОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник
для студентів заочної форми навчання
факультету післядипломної освіти

Для самостійного вивчення

Випуск 119

Видавництво
ЧДУ ім. Петра Могили
Миколаїв – 2009

УДК 340.6
ББК 88.4я73
С 91

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Чорноморського державного університету імені Петра Могили (протокол № 7(60) від 27 березня 2008 року).

Сущенко В.М.

С 91

Правнича психологія: Навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання факультету післядипломної освіти. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – Випуск 119. – 32 с. (Серія. Для самостійного вивчення).

УДК 340.6
ББК 88.4я73

Навчальна дисципліна "Правнича психологія" призначена для викладання студентам-випускникам факультетів післядипломної освіти вищих юридичних навчальних закладів України і спрямована на оволодіння ними системою загальнотеоретичних та практично-орієнтованих психологічних знань, а також формування вмінь та навичок їх застосування у правничій діяльності.

Навчально-методичний посібник має на меті допомогти студенту в опануванні зазначеної навчальної дисципліни, систематизувати свої знання у процесі виконання навчальної програми.

© Сущенко В.М., 2009
© ЧДУ ім. Петра Могили. 2009

ЗМІСТ

Методичні рекомендації щодо опанування навчальної дисципліни	4
Навчальна програма	6
Робочий тематичний план.....	11
Теми і плани лекцій.....	12
Теми і плани групових занять.....	13
Питання для самоконтролю знань студента.....	14
Список рекомендованої літератури	16
Умови оцінювання знань студента (визначення навчального рейтингу студентів).....	22
Методичні вказівки щодо самостійної роботи студента та належного оформлення тексту письмової роботи.....	23
Завдання для письмової роботи.....	25
I. Теми рефератів.....	25
II. Задачі за фабулами справ (для підготовки проєкту постанови щодо призначення відповідної судової експертизи).....	26
Додаток.....	30

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо опанування навчальної дисципліни

Опанування студентом-випускником заочної форми навчання факультету після дипломної освіти навчальної дисципліни "Правничча (юридична) психологія", передбачає виконання значного обсягу як аудиторної, так і самостійної роботи у відповідності до навчальної програми та робочого тематичного плану шляхом застосування у певній послідовності таких форм і методів навчання.

По-перше, рекомендуємо уважно ознайомитися з повним змістом запропонованого навчально-методичного посібника, приділивши особливу увагу досконалomu засвоєнню навчальної програми.

По-друге, відповідно до списку рекомендованої літератури, підібрати для вивчення щонайменше 1-3 підручників або навчальних посібників з цієї навчальної дисципліни, а також – додаткову літературу, зокрема, нормативно-правові акти, для подальшого написання письмових робіт (реферату, есе, розв'язання задачі) та підготовки до складання заліку або іспиту. Загальна оптимальна кількість реально використаних студентом інформаційних джерел під час підготовки письмових робіт має бути в межах 5-10 примірників різних авторів.

При цьому, слід мати на увазі, що запропонований у цьому посібнику список рекомендованої літератури не є вичерпним та обов'язковим. Кожен студент має право самостійно вирішити, які джерела він буде використовувати у самостійній роботі, виходячи зі своїх можливостей доступу до них (отримання у бібліотеці, придбання, копіювання, використання Інтернет-видань).

По-третє, письмові роботи повинні бути виконані самостійно у друкованій формі, оформлені у відповідності з нашими вимогами та вказівками (дивись додаток) у такому обсязі: **реферат** – 10-15 сторінок друкованого тексту (без врахування титульної сторінки, списку використаних джерел та можливих додатків до роботи); **постанова** про призначення відповідної судової експертизи – 2-3 сторінки друкованого тексту.

Контроль знань, умінь і навичок у процесі опанування навчальної дисципліни поділяється на поточний і підсумковий.

Методами і засобами контролю знань, умінь і навичок студента у процесі опанування навчальної дисципліни є такі:

1. Самоконтроль, що відбувається у процесі самостійної роботи студента, включаючи такі його види: виконання письмових завдань у формі рефератів (есе) і задач.
2. Поточний контроль з боку викладача на групових заняттях у таких його видах: заслуховування та оцінювання усних доповідей, відповідей, участі у дискусії; перевірка виконаних письмових робіт студента.
3. Підсумковий контроль знань, умінь і навичок студента під час складання заліку чи іспиту у формі тестування або співбесіди за визначеними питаннями тестів чи заліково-скзаменаційних білетів.

Оцінювання знань, умінь та навичок студента з боку вищого навчального закладу ркомендується проводити за рейтинговою системою, що передбачає завчасне визначення кафедрою, якою викладається навчальна дисципліна "Правнича психологія": а) видів навчальної роботи студента та способів контролю його знань, умінь та навичок; б) максимальної суми рейтингових балів, з яких оцінюється кожний вид виконаних студентом робіт, а також – складання заліку або іспиту.

Викладач оцінює знання, уміння та навички студента з питань, які були запропоновані йому на розгляд, включаючи рівень самостійності проведеного аналізу та сформульованих висновків, шляхи вирішення проблемних питань, а також рівень мовної культури, включаючи володіння спеціальною термінологією.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ВСТУП

Зміст запропонованої навчальної програми з дисципліни "Правничча психологія" має деякі відмінності щодо ustalених, традиційних навчальних програм, за якими у переважній більшості навчаються студенти юридичних вищих навчальних закладів. Такі програми і відповідна навчальна література традиційно присвячені у більшій мірі психологічній характеристиці досудового розслідування злочинів, девіантної поведінки особи правопорушника, пенітенціарній психології тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з теоретико-методологічних засад загальної психології, її категорійно-понятійного апарату та спрямована на опанування студентами специфіки та закономірностей застосування психологічних знань у сфері суспільно-правових відносин. Основна частина курсу присвячується поняттям і системі правничої психології, психологічній характеристиці основних напрямів і видів правничої діяльності.

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни "Правничча психологія" на завершальному етапі навчання студентів у вищому юридичному навчальному закладі є ґрунтовне вивчення психологічної характеристики правничої діяльності, а також використання здобутих знань у сфері загальної психології у професійній правничій діяльності.

Завданням, що має бути вирішено у процесі опанування зазначеною дисципліною, є формування відповідних вимог до психологічної підготовки кожного майбутнього юриста, набуття ним знань, умінь та навичок у сфері аналізу всіх психологічних складових правничої професії, основних психологічних методів і засобів її здійснення, що закладає підвалини високоякісного й відповідального ставлення правників до своїх професійних прав і обов'язків.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Навчальна дисципліна "Правничча психологія" за своїм змістом безпосередньо та опосередковано пов'язана з такими навчальними

дисциплінами, що вивчаються студентами-юристами, як: загальна, соціальна, вікова психологія, педагогіка, соціологія, політологія, юридична деонтологія і професійна відповідальність правника. Відповідний рівень наявних знань, умінь та навичок студентів з вище зазначених навчальних дисциплін поглиблює розуміння сутності правничої психології та її впливу на результати професійної правничої діяльності.

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА УМІНЬ СТУДЕНТІВ

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Правнича психологія” студенти повинні:

Знати:

- предмет, завдання та методологію загальної та юридичної психології;
- сутність та специфіку психічного відображення дійсності;
- рівні розвитку і форми прояву психіки;
- зміст, психологічні механізми та умови становлення розвитку свідомості людини;
- сутність, структуру та психологічні властивості особистості як системної якості індивіда;
- індивідуально-типологічні особливості особистості (темперамент, характер, здібності) та можливості впливу на їх розвиток;
- зміст, структуру, види діяльності та поведінки як психологічних феноменів.
- психологічну характеристику правомірної і неправомірної поведінки особистості та різних видів правових відносин;
- загальну психологічну характеристику професійної правничої діяльності;
- особливості психологічної характеристики окремих напрямів і видів правничої діяльності.

Уміти:

- застосовувати адекватні методи дослідження психічних станів особистості;
- аналізувати і пояснювати психологічний зміст та механізми становлення розвитку різних форм прояву психіки (психічних процесів, станів і властивостей особистості, свідомих і не усвідомлюваних психічних явищ).

- аналізувати психологічний зміст, структуру, психологічні механізми й умови розвитку особистості та окремих її складових;
- застосовувати набуті знання для аналізу психологічної сутності різних проявів поведінки і діяльності особистості в межах функціонування різних правових відносин.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Теоретичні та методологічні засади загальної та правничої психології

Загальна психологія та її роль в процесі підготовки правників.

Методи дослідження психологічних процесів і явищ: спостереження, бесіда, опитування, інтерв'ю, експеримент, тестування, психологічний аналіз.

Правнича психологія: поняття, предмет та місце в системі правових наук. Історія становлення і розвитку правничої психології. Система сучасної юридичної психології.

Тема 2. Загальні засади психології особистості та соціальної психології

Психологічна структура особистості: потреби, інтереси, почуття, світогляд, темперамент, характер, здібності, активність. Взаємозв'язок психічних процесів, станів і властивостей особистості.

Співвідношення понять "людина" – "особа" – "особистість".

Засади соціальної психології. Психологія міжособистісного спілкування.

Особливості психології взаємовідносин у соціальних групах: вікових, професійних, політичних, громадських, релігійних.

Тема 3. Психологічна характеристика суспільно-правових відносин

Психологічна характеристика правових відносин. Правомірна і неправомірна поведінка особистості.

Правова соціалізація особистості та соціальних груп. Дефекти правової соціалізації. Психологія особистісної і колективної злочинної поведінки. Психологія функціонування "тіньової економіки". Психологія тероризму.

Пенітенціарна (виправна) та реабілітаційна психологія.

Тема 4. Загальна психологічна характеристика основних напрямів правничої діяльності

Психологічна характеристика правозастосування: нагляду і контролю, реалізації правових санкцій, посвідчення юридичних фактів і документів

Психологічна характеристика правозахисної діяльності: консультування, представництва інтересів.

Психологічна характеристика нормотворення: проектування, ухвалення законів і нормативно-правових актів.

Тема 5. Психологічні особливості адвокатської діяльності

Мета і завдання діяльності адвоката та його роль у суспільно-правових відносинах. Психологічна характеристика професійної поведінки адвоката у взаєминах з: клієнтом, колегами, судом, прокурором.

Адвокатська таємниця та психологічні особливості її збереження.

Тема 6. Психологічні особливості суддівської діяльності

Мета і завдання суддівської діяльності та її роль у суспільно-правових відносинах.

Психологічна характеристика судочинства.

Психологічна характеристика професійної поведінки судді у взаєминах з: позивачем і відповідачем, підсудним і потерплим, свідком, адвокатом, прокурором, колегією суддів та колегією присяжних.

Таємниця судового процесу і "нарадчої кімнати" та психологічні особливості її збереження.

Тема 7. Психологічні особливості прокурорської діяльності

Мета і завдання діяльності прокурора та його роль у суспільно-правових відносинах.

Психологічна характеристика професійної поведінки прокурора у взаєминах з: особою, адвокатом, судом, слідчим, колегами.

Професійна таємниця у прокурорській діяльності та психологічні особливості її збереження.

Тема 8. Психологічні особливості слідчої діяльності

Психологічна характеристика процесу досудового розслідування злочинів.

Психологічна характеристика окремих слідчих дій: допиту, огляду місця події, обшуку, слідчого експерименту.

Професійна деформація особистості слідчого та шляхи її профілактики і подолання.

Тема 9. Судові психологічна та психолого-психіатрична експертизи: поняття та методика призначення і проведення

Підстави і порядок призначення та проведення судових психологічної та психолого-психіатричної експертиз.

Компетенція та можливості судових психологічної та психолого-психіатричної експертиз.

Експертні установи в галузі психології та психіатрії.

РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розподіл навчального часу за темами і видами занять

Теми	Кількість годин				Форма контролю
	Усього	Лекції	Групові заняття	Самостійна робота	
№ 1	12	2		10	Співбесіда, реферат, контрольна робота, залк (іспит)
№ 2	14		2	12	
№ 3	10			10	
№ 4	14	2	2	10	
№ 5	12			12	
№ 6	10			10	
№ 7	10			10	
№ 8	12			12	
№ 9	12		2	10	
Консультація	2				
ВСЬОГО	108	4	6	96	

ТЕМИ і ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Теоретичні та методологічні засади загальної та правничої психології

Загальна психологія та її роль в процесі підготовки правників.

Методи дослідження психологічних процесів і явищ: спостереження, бесіда, опитування, інтерв'ю, експеримент, тестування, психоаналіз.

Психологічна структура особистості: потреби, інтереси, почуття, світогляд, темперамент, характер, здібності, активність.

Правнича психологія: поняття, предмет та місце в системі правових наук. Система сучасної правничої психології.

Тема 4. Загальна психологічна характеристика основних напрямів і видів правничої діяльності

Психологічна характеристика правозастосування: нагляду і контролю, реалізації правових санкцій, посвідчення юридичних фактів і документів.

Психологічна характеристика правозахисної діяльності: консультування, представництва інтересів

Психологічна характеристика нормотворення: проєктування, ухвалення законів і нормативно-правових актів.

Психологічна характеристика адвокатської, прокурорської та суддівської діяльності.

ТЕМИ І ПЛАНИ ГРУПОВИХ ЗАНЯТЬ

Групове заняття № 1 (семінар – 2 години)

Тема: *Теоретичні та методологічні засади загальної та правничої психології*

План семінару:

1. Поняття психології, її сутність та роль у життєдіяльності людини.
2. Психологічна структура особистості: активність, потреби, інтереси, почуття, світогляд, темперамент, характер, здібності.
3. Предмет, методи і система правничої психології.

Групове заняття № 2 (семінар – 2 години)

Тема: *Психологічна характеристика основних напрямів і видів правничої діяльності*

План семінару:

1. Психологічна характеристика правничої діяльності в галузі нормотворення.
2. Психологічна характеристика правничої діяльності у сфері правозастосування
3. Психологічна характеристика правничої діяльності, спрямованої на правовий захист особи

Групове заняття № 3 (семінар-практикум – 2 години)

Тема: *Психологічна характеристика окремих видів правничої діяльності*

План семінару-практикуму*:

1. Психологічні особливості адвокатської діяльності.
2. Психологічні особливості прокурорської діяльності.
3. Психологічні особливості суддівської діяльності.
4. Психологічні особливості діяльності у сфері проєктування правових норм.

* Під час заняття студенти виконують письмові індивідуальні завдання зі складання психологічної характеристики окремих видів правничої діяльності

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

1. Сутність і форма психологічного відзеркалення об'єктивної дійсності у людини.
2. Психічні явища: уважність, психомоторика, потреби, психічні процеси, психічні стани і властивості людини, їх сутність і характерні ознаки.
3. Сутність, риси і форми свідомості.
4. Поняття, види і форми діяльності.
5. Поняття "людина", "особа", "особистість", "індивідуальність" та їх співвідношення.
6. Психологічна структура особистості.
7. Психологія міжособистісного спілкування.
8. Психологія суспільних відносин.
9. Психологія релігійних відносин.
10. Психологія професійних відносин.
11. Вікова психологія.
12. Статева психологія.
13. Психологія неповнолітніх.
14. Психологія стосунків осіб різного віку та статі.
15. Предмет правничої психології.
16. Методи правничої психології.
17. Система правничої психології.
18. Психологія публічно-правових відносин.
19. Психологія приватноправових відносин.
20. Психологія правопорушення: проступку – злочину – злочинної діяльності.
21. Норма права як психологічна модель поведінки суб'єктів правовідносин.
22. Психологія правомірної та неправомірної поведінки особи.
23. Психологічні особливості суддівської діяльності.
24. Психологічні особливості адвокатської діяльності.
25. Психологічні особливості прокурорської діяльності.
26. Психологічні особливості слідчої діяльності.
27. Психологічні особливості діяльності у сфері нормопроекування.
28. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності правника.

29. Підстави призначення та проведення судових психологічної та психолого-психіатричної експертиз.
30. Порядок призначення судових психологічної та психолого-психіатричної експертиз.
31. Компетенція психологічної та психолого-психіатричної експертиз.
32. Судові експертні установи в галузі психології та психіатрії в Україні.
33. Пенітенціарна психологія: предмет, завдання і особливості.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров Д. Юридична психологія. Альбом схем з коментаріями: Навч. посібник. – 2008. – 152 с.
2. Андреева Г.М. Социальная психология. – М., 1980.
3. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2001.
4. Анатази А., Урина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001.
5. Асмолов А.Г. По ту сторону сознания: методологические проблемы неклассической психологии: Учебное пособие. – М.: Смысл, 2002.
6. Асмолов А.Г. Психология личности. – М.: Изд-во МГУ, 1990.
7. Антонян Ю.М. Психология убийства. – М., 1998.
8. Антонян Ю.М., Бородин С.В. Преступность и психические аномалии. – М., 1987.
9. Антонян Ю.М., Гульдан Б.В. Криминальная патопсихология. – М., 1991.
10. Алан Пиз. Язык телодвижений: как читать мысли других людей по их жестам / Пер. с англ. – М.: "АЙ КБЮ", 1995.
11. Антонін Ю.М. Психология убийства. – М., 1998.
12. Баев О.Я. Конфликтные ситуации на предварительном следствии. – Воронеж, 1984.
13. Бандурка А.М. Юридическая психология. Терминологический словарь – 2005. – 432 с.
14. Бандурка А.М., Друзь В.А. Конфликтология. – Харьков, 1997.
15. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. – М., 1993.
16. Бзров Р., Ричардсон Д. Агрессия. – СПб., 1997.
17. Бодалев А.А. Психология общения. – М.: Воронеж, 1996.
18. Бодалев А. А. Психология личности. – М.: Изд-во МГУ, 1988.
19. Божович Л.И. Избранные психологические труды: проблемы формирования личности. – М.: Междунар. пед. академия, 1995.
20. Бойко В.В., Ковалев А.Г., Панферов В.Н. Социально-психологический климат коллектива. – М.: Мысль, 1983.
21. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988.
22. Васильев В.Л. Юридическая психология. – СПб., 1997.

23. Васильев В.Л. Психологические основы организации труда следователя. – Волгоград, 1976.
24. Васильев В.Л. Психологические основы руководства следственным подразделением. – Л., 1983.
25. Васильев В.Л. Психологический анализ развития коррупции, теневой экономики и организованной преступности // Научные труды С.-Петербургского юридического института Генеральной Прокуратуры РФ. – СПб., 1999.
26. Васильев В.Л. Психология осмотра места происшествия. – Л., 1986.
27. Виденеев Л.А. Психология девиантного поведения. – Харьков, 1997.
28. Гамезо М.В. и др.. Возрастная психология: личность от молодости до старости. – М.: Ноосфера, 1999.
29. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии: Информ.-метод. пособие к курсу "Психология человека". – М.: Пед. Общество России, 2001.
30. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию. – М.: Изд-во "Юрайт", 2001.
31. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию. – М.: БАХРАХ, 2003.
32. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. – СПб.: Питер, 1999.
33. Гриншпун И.Б. Введение в психологию / Учебное пособие. – М.: Международная педагогическая академия, 1994.
34. Глоточкин А.Д., Пирожков В.Ф. Исправительно-трудовая психология. – М., 1974.
35. Гульдман В.В. Мотивация преступного поведения психопатических личностей: Криминальная мотивация. – М., 1986.
36. Димитров А.В. Юридическая психология: Краткий курс: Учеб. пособие для вузов. – 2006. – 288 с
37. Дубинин Я.Я., Карпец И.Я., Кудрявцев В.Я. Генетика, поведение, ответственность. – М., 1989.
38. Девід В. Джонсон. Соціальна психологія: тренінг між особистісного спілкування / Пер. з англ. – К.: КМ "Академія", 2003.
39. Дейл Карнеги. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. / Пер. с англ. – К.: Наукова думка, 1989.
40. Ениксеев М.И. Основы общей и юридической психологии. – М., 1996.

41. Еникеев М.И. Общая и социальная психология: Энциклопедия. – М.: "Приор", 2002.
42. Загальна психологія: Навчальне видання / О. Скрипченко, Л. Долінська. З. Огороднійчук та ін. – К.: АПН. 1999.
43. Зейгарник Б.В. Патопсихология. – М.: МГУ, 1986.
44. Иванов Я.Г. Аномальный субъект преступления. – М., 1998.
45. Изард К.Э. Психология эмоций / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2000.
46. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2001.
47. Ильин Е.П. Психология воли – СПб.: Питер, 2000.
48. Казміренко Л.Г. Юридична психологія. Підручник. – К., 2007. – 360 с.
49. Костюк Г.С. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1988.
50. Крьжановская Л.М. Психология мышления: Монография. – М.: Психолог, 1996.
51. Краткий психологический словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985.
52. Коган Л.Н. Человек и его судьба. – М.: Мысль, 1988.
53. Кон И.С. Открытие "Я". – М.: ИПЛ, 1978
54. Кони Л.Ф. Присмы и задачи обвинения // Избранные произведения. – М., 1959.
55. Кони С. В поисках себя: личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1984.
56. Корневский Ю.В. Государственное обвинение в условиях судебной реформы (процессуальный, тактический и нравственный аспекты): Методическое пособие. – М., 1994.
57. Козляковський П.А., Козляковський А.П. Юридична психологія: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во "Дизайн і поліграфія", 2006. – 424 с.
58. Коченов М.М. Введение в судебно-психологическую экспертизу. – М., 1980.
59. Кузнецов Л.В. Уголовное право и личность. – М., 1977.
60. Коновалова В.Е. Правовая психология. – Харьков, 1997.
61. Костицкий М.В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы. – К., 1990.
62. Костицкий М.В. Використання спеціальних психологічних знань у радянському кримінальному процесі. – К., 1990.
63. Костицкий М.В. Судебно-психологическая экспертиза. – К., 1987.
64. Кудрявцев В.Н. Социальные отклонения. – М., 1989.

65. Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология. – М., 1982.
66. Кудрявцев И.А. Судебная психолого-психиатрическая экспертиза. – М.: Юридическая литература, 1988.
67. Куприянов В.В., Стовичек Г.В. Лицо человека: анатомия, мимика. – М., Медицина, 1988
68. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: ИПЛ, 1975
69. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. – М.: Педагогика, 1983.
70. Ломов Б.Ф. Системность в психологии: Избр. психологические труды. – М.: Ин-т практической психологии – Воронеж: МОДЭК, 1996.
71. Лурия А.Р. Язык и сознание. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ, 1998.
72. Лупьян Я.А. Барьеры обвинения, конфликты, стресс. – Минск, 1986.
73. Маклаков А.Г. Общая психология: Учебник. – СПб.: Питер, 2000.
74. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі. – К.: Форум, 2002.
75. Мерлин В.С. Психология индивидуальности: Избр. психологические труды. – М.: Ин-т практической психологии: Воронеж: МОДЭК, 1996.
76. М'ясоїд П. Задачі з курсу загальної психології: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1998.
77. Майерс Дэвид. Социальная психология. – СПб., 1997.
78. Мамайчук И.И. Психологические аспекты следственных действий с участием несовершеннолетних. – СПб., 1995.
79. Меїжкіс И.А., Почебут Л.Г. Социальная психология общественного развития. Учебное пособие. – К.: Миллениум, – 2007. – Часть I. – 310 с., Часть II. – 404 с.
80. Мельник В.В., Цыцарев С.В., Яковлев Я.М. Основы судебно-психологической экспертизы по уголовным делам. – Л., 1987.
81. Моргенштерн И. Психографология: наука об определении внутреннего мира человека по его почерку – СПб.: "Питер", 1994.
82. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. – 2-е изд. – М.: Просвещение. – Владос, 1995.
83. Основи психології: Підручник / За ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1995.

84. Общая психология: Учебник / С.Д. Максименко (ред). – К.: Ваклер, 1999.
85. Общая психология: Учебное пособие / Под ред. В.В. Богословского, А.Г. Ковалева, А.А. Степанова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1981.
86. Общая психология / Под ред. А.В. Петровского – М., 1986.
87. Орзих М.Ф. Личность и право. – М., 1975.
88. Пирожков В.Ф. Криминальная психология. Психология подростковой преступности. – Кн. 1 и 2. – М., 1998.
89. Платонов К.К. Психологический практикум. – М.: Высшая школа, 1980.
90. Платонов К.К. Структура и развитие личности. – М., 1986.
91. Пригунов И.В. Юридична психологія: тестові завдання / Навчально-методичний посібник. – 2006. – 100 с.
92. Примак Л.П. Резервы человеческой психики. – М.: ИПЛ, 1987.
93. Психологический словарь. – М.: Педагогика, 1983.
94. Психология личности. Тексты. – М.: МГУ, 1982.
95. Практическая психология для преподавателей / Под ред. М.К. Тутушкиной. – М.; СПб., 1997.
96. Практическая психология: Учебник / Под ред. М.К. Тутушкиной. – М.; СПб., 1997.
97. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А.А. Крылова, С.А. Мангичева. – СПб.: Питер, 2000.
98. Пьер Тейяр де Шарден. Феномен человека / Пер. с франц. – М.: Наука, 1987.
99. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций. / Пер. с польского. – М.: Прогресс, 1979.
100. Розин В.М. Психология для юристов. – М., 1997.
101. Романов В. Юридическая психология. – М., 1998.
102. Романов В.В. Воснно-юридическая психология. – М., 1987.
103. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000.
104. Саханова Т.В. Основы судебно-психологической экспертизы по гражданским делам. – М., 1997.
105. Сафуанов Ф.С. Судебно-психологическая экспертиза в уголовном процессе. – М., 1998.
106. Сергеев П. Искусство речи на суде. – М., 1991.
107. Семиченко В.А. Психология эмоций: Модульный курс (лекции, практические занятия, занятия для самостоятельной работы для преподавателей и студентов). – К.: Магистр-S, 1999.

108. Семиченко В.А. Психические состояния: Модульный курс лекций, практические занятия, занятия для самостоятельной работы для преподавателей и студентов. – К.: Магистр-S, 1999.
109. Столин В.В. Самосознание личности. – М.: Изд-во МГУ, 1983.
110. Симонов П.В., Ершов П.М. Темперамент. Характер. Личность. – М.: Наука, 1984.
111. Ситковская О.Т. Психология уголовной ответственности. – М., 1998.
112. Словник термінів з юридичної психології. – К.: НаВСУ, 1997.
113. Тарарухин С.А. Преступное поведение: социальные и психологические черты. – М., 1974.
114. Хохряков Г.Ф. Парадоксы тюрьмы. – М., 1991.
115. Хохряков Г.Ф. Социальная среда и личность. – М., 1982.
116. Хьелл Л., Зиглер К. Теории личности: основные положения, исследования и применение. – СПб.: "Питер", 2000.
117. Цветков В.Л. Юридическая психология в схемах и комментариях: Учеб. Пособие. – 2006. – 304 с.
118. Чуфаровский Ю. Юридическая психология в вопросах и ответах: Учеб. пособие. – 2008. – 256 с.
119. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека. - 2-е изд. – М.: Логос, 1996.
120. Юридична психологія / За заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. – К., 2000.
121. Яковлев А.М. Преступность и социальная психология. – М., 1971.
122. Ярошевский М.Г. История психологии. – М.: Мысль, 1985.

УМОВИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТА

(визначення навчального рейтингу студентів)

РОБОТА В ТРИМЕСТРІ (семестрі)

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимум балів за кожний вид робіт	Максим. балів
1. Групове заняття:			
1.1. Семінар	2	Відповідь – 10	20
1.2. Семінар-практикум	1	Завдання – 10	10
2. Письмова робота			
2.1. Реферат	1	25	25
2.2. Задача	1	15	15
Всього	5		70

ІСПИТ

1 Виконання тестового завдання або	1	Залежить від кількості поставлених запитань	30
2 Співбесіда за питаннями викладача	1		30
Всього			30
РАЗОМ			100

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ щодо самостійної роботи студента та належного оформлення тексту письмової роботи

Формами самостійної роботи студента є:

- ознайомлення з навчальною програмою і робочим тематичним планом (робочою навчальною програмою);
- конспектування (аудіозапис) та опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до групових занять, що включає :
 - підбір необхідних джерел інформації (літератури, Інтернет-видань, нормативно-правової бази);
 - конспектування навчально-методичної та наукової літератури;
 - опрацювання законів та нормативних актів;
 - самоконтроль опрацьованих питань і тем навчальної програми;
- підготовка (написання) письмових робіт – реферату, задачі, що включає :
 - підбір необхідних джерел інформації (літератури, Інтернет-видань, нормативно-правової бази) та їх опрацювання;
 - написання та редагування тексту роботи;
 - належне оформлення письмової роботи.

Ознайомлення з навчальною програмою і робочим тематичним планом має на меті попереднє (фактично на початку її викладання), максимально повне усвідомлення студентом мети і завдання навчальної дисципліни, а також її структури і змісту.

Конспектування та опрацювання лекційного матеріалу потребує володіння студентом певним набором інструментарію: скоропису (зрозумілі у подальшому скорочення слів, речень, фраз лектора); вміння уважно слухати, одночасно аналізуючи зміст лекційного матеріалу та записуючи лише основні думки, визначення і

коментарі до них, чому в значній мірі допомагає попередня підготовка до прослуховування лекції.

Підготовка до групових занять і написання письмових робіт передбачає оптимальний вибір необхідних джерел інформації, роботу з обраними джерелами інформації у бібліотеках і в домашніх умовах. При цьому, слід мати на увазі, що запропонований викладачем список рєкомендованих джерел інформації не є вичерпним і обов'язковим, а лише орієнтовним для студента. Студент має сам визначитися з теми джерелами, що є доступними для нього, корисними і цікавими для опрацювання у відповідності з темами і питаннями, що включені до планів лекцій і групових занять.

Письмова робота студента заочної форми навчання складається з двох частин: перша – реферат, друга – розв'язок задачі. Темі рефератів та варіанти завдань наведені у відповідному додатку до цього посібника.

Реферат є самостійним викладенням опрацьованого студентом матеріалу, спрямованим на повне розкриття пропущеної теми круглого столу. Реферат передбачає наявність плану, цитування та/або посилання на опрацьовані джерела інформації (літературу і нормативно-правові акти), а також, при необхідності та бажанні автора, наявність додатків у вигляді таблиць, витягів з текстів законів та нормативно-правових актів тощо. **Обсяг реферату має становити 10-15 сторінок тексту, без врахування плану, списку використаних джерел інформації та можливих додатків до нього.**

Задача – це підготовка проєкту постанови про призначення судової психологічної або психолого-психіатричної експертизи у повному обсязі на підставі запропонованої у додатку до цього посібника “фабули справи”.

Текст виконаної письмової роботи набирається на комп'ютері, українською мовою без орфографічних, стилістичних, мовних і технічних помилок. Технічні вимоги до оформлення письмової роботи: папір – А 4 (210 x 297 мм); сторінка книжна; поля: верхнє – 2,0 см, лівє – 2,5 см, нижнє – 2,0 см, правє – 1,0 см; шрифт – Times New Roman, розмір 14; відстань між рядками – 1,5.

Усі сторінки, включаючи титульну, виконаної контрольної роботи повинні бути пронумеровані, надійно скріплені (зшиті) та вчасно (у встановлені строки) сдані до деканату факультету.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПИСЬМОВОЇ РОБОТИ

I. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Історія становлення і розвитку загальної та правничої психології.
2. Методологія психології та методи психологічної діагностики особи і групи осіб (колективу).
3. Поняття “людина”, “особа”, “особистість”, “індивідуальність” та їх співвідношення.
4. Поняття, види і форми діяльності людини.
5. Психологічна структура особистості.
6. Психологія міжособистісного спілкування.
7. Психологія суспільних відносин.
8. Психологія релігійних відносин.
9. Психологія професійних відносин.
10. Вікова психологія: загальна характеристика та особливості.
11. Статева психологія: загальна характеристика та особливості.
12. Психологія неповнолітніх.
13. Психологія стосунків осіб різного віку та статі.
14. Предмет, методи і система правничої психології.
15. Психологія публічно-правових відносин.
16. Психологія приватноправових відносин.
17. Норма права як психологічна модель поведінки суб'єктів правовідносин.
18. Психологія правомірної та неправомірної поведінки особи.
19. Психологічні особливості суддівської діяльності.
20. Психологічні особливості адвокатської діяльності.
21. Психологічні особливості прокурорської діяльності.
22. Психологічні особливості слідчої діяльності.
23. Психологічні особливості діяльності у сфері нормопроекування.
24. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності правника.
25. Поняття, компетенція та підстави призначення психологічної та психолого-психіатричної експертизи.
26. Поняття і зміст пенітенціарної психології.

II. ЗАДАЧІ ЗА ФАБУЛАМИ СПРАВ (для підготовки проекту постанови щодо призначення відповідної судової експертизи)

Студенти виконують завдання, номер якого відповідає останній цифрі номеру залікової книжки.

Задача № 1

Група студентів Політехнічного університету затримала та привела до Кегічівського РВ МВС України у Харківській області жінку В., підозрюючи її у вчиненні дрібних крадіжок різних речей та гаманців з валіз і рюкзаків студенток під час відвідування останніми туалетних кімнат у навчальних корпусах університету. Під час її допиту затримана, заперечуючи факти крадіжок, раптово стала вимагати від слідчого відпустити її додому, оскільки вона є мамою-годувальницею новонародженої дитини, яка залишилася вдома під доглядом сусідки. Затриману черговим автомобілем було доставлено додому, але там з'ясувалося, що дитини в неї немає і жінка із здивуванням запитала у слідчого: "А хіба в мене була дитина?" У процесі подальшого розслідування було встановлено, що ця жінка була вагітна, народила дитину, але залишивши пологовий будинок убила свою дитину і труп її поховала у приміській зеленій зоні.

Завдання: Призначити В. судову психолого-психіатричну експертизу.

Задача № 2

Обвинувачений К. (віком – 23 роки) у вчиненні залізничної катастрофи шляхом покладення на залізничну колію залізобетонного стовпчика пояснив, що рухаючись пізно ввечері додому доріжкою, яка була розташована вздовж залізничної колії, зачепився і вдарився ногою за стовпчик, який лежав на доріжці, і тому вирішив покласти його на колії, щоб потяг його розтрусив...

Завдання: Призначити К. судову психолого-психіатричну експертизу.

Задача № 3

Потерпілому М. у вечірній час на не освітлюваній частині вулиці невідомою для нього особою були спричинені тяжкі тілесні ушкодження. Однак під час допиту М. у лікарні він заявив, що міг би впізнати злочинця, хоча його прикмети назвати чітко не може.

Підозрювана у вчиненні цього злочину особа була затримана і з'ясувалося, що М. міг бачити її лише у світлі запальнички...

Завдання: Призначити М. судову психологічну експертизу.

Задача № 4

У результаті сварки між А. і Б. виникла бійка. А., якому на той момент виповнилося 17,5 років, схопив кухонний ніж, що потрапив йому під руку, і вдарив ним Б. Останній від отриманого ушкодження помер.

Завдання: Призначити А. судову психолого-психіатричну експертизу.

Задача № 5

Унаслідок неправильних дій оператора Д. було поновлено рух автоматизованої конвеєрної лінії в цеху заводу, що стало несподіваним для робітників і один з них отримав травму руки і частково втратив працездатність. Постало питання щодо відшкодування заподіяної цьому працівникові шкоди неправильними діями Д. У судовому засіданні було встановлено, що в той день, коли сталася зазначена подія, Д. фактично працював дві робочі зміни поспіль, підміняючи колегу, який захворів, і на додаток, під час перерви між змінами по телефону дізнався про погіршення стану здоров'я своєї доньки, яка в той час знаходилася на лікуванні у лікаря. Також було встановлено, що на пульті оператора напередодні під час ремонту були поміняні місця розташування деяких приладів.

Завдання: Призначити Д. судову психологічну експертизу.

Задача № 6

Богунським місцевим (районним) судом м. Житомира розглядався регресний позов про відшкодування шкоди, що був заявлений підприємством "ВІСА" до оператора цього підприємства М. З матеріалів справи стало відомо, що під час чергування М. виникла аварійна ситуація, і робітник М. не зміг правильно на неї зреагувати і не виконав необхідних дій, щоб попередити шкідливі наслідки.

Завдання: Призначити М. судову психологічну експертизу.

Задача № 7

С. заповідав Д. частину жилого будинку, що належить йому на праві приватної власності. Згодом К., який є сином С. та мешкає в іншому місті подав позов до суду про визнання цього заповіту недійсним, оскільки цей правочин був здійснений під психічним

тиском з боку Д., яка останні роки проживала разом з С. К. стверджував також, спираючись на показання сусідів, що Д. постійно нагадує С. про його похилий вік, тяжку хворобу, а також про те, що крім її, його нікому буде доглядати, а якщо С. заповість їй частину будинку, то вона про нього подбас.

Завдання: Призначити С. судову психолого-психіатричну експертизу.

Задача № 8

Малинським місцевим (районним) судом Житомирської області розглядається цивільна справа "Про визнання договору найму жилого приміщення недійсним", оскільки власник приміщення Т., який уклав договір найму та пред'явив позов до Р., стверджує, що не повністю усвідомлював юридичні наслідки своїх дій (був хворий тому, що знаходився у постінфарктному стані, боявся залишитися один у своїй двокімнатній квартирі і думав, що присутність жильців допоможе йому психологічно побороти хворобу). Фактично ж Р. не виконував взятих на себе зобов'язань і знущався над Т.

Завдання: Призначити М. судову психологічну експертизу.

Задача № 9

Місцевий (районний) суд Шевченківського району м. Києва задовольнив позов Л. до її колишнього чоловіка В. про передачу на виховання 14-річного сина Юрія. Обгрунтовуючи вимогу, позивачка вказала, що шлюб розірваний, у В. є нова сім'я і батько неправильно виховує сина Юрія, перешкоджає його спілкуванню з матір'ю і взагалі хлопцем більше опікується бабуся. У свою чергу відповідач В. заявив, що в нього хороші контакти з Юрієм, вони декілька років живуть разом і хлопець не хоче повертатися до матері.

Районний суд не визнав доводів відповідача і погодився з висновком Районного управління освіти про доцільність передачі хлопця на виховання матері, негативне ставлення до якої, на думку суду, виникло у сина під впливом батька.

Судова колегія Верховного Суду України, що переглядала справу, дійшла інших висновків, стверджуючи, що без уваги місцевого суду залишилися свідчення педагога Б. (вчителя Юрія), який вважав, що передача хлопця на виховання матері може травмувати його психіку. У справі є і свідчення класного керівника про те, що Юрій має свої переконання і відношення до матері у нього сформувалося самостійно, а не під впливом батька.

Завдання: Призначити Юрію судову психологічну експертизу.

Задача № 10

Подружжя С. розірвали шлюб, маючи двох дітей – чотирьох і восьми років. Батько з молодшим сином, одразу після розлучення, переїхали жити до своєї матері. Через півроку після розлучення мати пред'явила позов до колишнього чоловіка про передачу їй на виховання сина, стверджуючи при цьому, що батько не відпускає дитину до неї, налаштує її “проти матері”.

Завдання: Призначити батькові та матері судову психологічну експертизу.

ДОДАТОК

ЗРАЗКИ оформлення студентом письмової роботи

Титульна сторінка контрольної роботи

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський державний гуманітарний університет
імені Петра Могили

Юридичний факультет

Кафедра _____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА з навчальної дисципліни “ПРАВНИЧА ПСИХОЛОГІЯ”

Виконав: студент (-ка) _____ групи

Іваненко О.М.

Оцінка _____ балів

(підпис викладача)

РЕФЕРАТ
на тему “Психологічна структура особистості”

(далі – текст реферату, план реферату, список використаних джерел, дата і підпис студента на останній сторінці)

ЗАДАЧА № 1
за фабулою справи

1. Навести текст фабули
2. Написати проект постанови про призначення відповідної експертизи у повному обсязі

Навчальне видання

СУЩЕНКО Володимир Миколайович

ПРАВНИЧА ПСИХОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник
для студентів заочної форми навчання
факультету післядипломної освіти

Для самостійного вивчення

Випуск 119

Редактор *Н.Зволинська*.
Молодший редактор *А.Семененко*.
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н.Караман*.
Друк *С.Волинець*. Фальцювальні-палітурні роботи *А.Грубкіна*.

Підп. до друку 16.02.2009 р.
Формат 60x84^{1/8}. Папір офсет.
Гарнітура "Times New Roman". Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 1,86. Обл.-вид. арк. 0,99.
Тираж 100 пр. Зам. № 2493.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: vrcetor@kma.mk.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1175 від 25.12.2002 р.